

കേരള സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡിന്റെ ആഭിമുഖ്യത്തിൽ കേരള സർക്കാർ നിന്നുവേണ്ടി തയ്യാറാക്കുന്ന കരുവ പരിസ്ഥിതി നയത്തിന്റെ രേഖ വിപുലമായ പരിച്ച കൾക്കും പ്രതികരണങ്ങൾക്കുമായി പ്രസിദ്ധീകരിക്കുന്നു. ഇടപെടുമ്പോൾ.

പരിസ്ഥിതി നയം 2007

3. പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണത്തിനുള്ള പരിശേഷങ്ങൾ

- 3.1 പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണത്തിനുവേണ്ടി കേരള സർക്കാർ ശാസ്ത്ര സാങ്കേതിക പരിസ്ഥിതി വകുപ്പും, ആരോഗ്യ കുടുംബക്കേഷമം, വനം വന്യജീവി, ഫാക്ടറീസ് ആർട്ടി ബോർഡിലേഴ്സ്, വ്യവസായം, മെനിംഗ് ആർട്ടി ജിയോളജി, ഭൂഗർഭജാലം തീടങ്ങിയ വകുപ്പുകളും വഴി

ടെറരോ നിയന്ത്രണങ്ങളും പരിശേഷങ്ങളും നടത്തിവരുന്നുണ്ട്. എന്നാൽ ഈവരെയും സംയോഗിപ്പിച്ചുകൊണ്ടുള്ള സമഗ്രമായ ഒരു സംരക്ഷണ തന്ത്രം പരിസ്ഥിതി വകുപ്പു മുഖ്യനായി ആവിഷ്കരിക്കേണ്ടിയിൽക്കൂന്നു. ഇതുത്തിൽ മലിനീകരണ നിയന്ത്രണത്തിനായി ഒരു മലിനീകരണ-നിയന്ത്രണ ബോർഡിന് രൂപം നൽകിയാണ്.

കാലാകാലങ്ങളിൽ സർക്കാർ സാമ്പാദിക വിവിധ നിയമങ്ങളും ചട്ടങ്ങളും വിശ്വാസപ്പന്നായും വഴിയാൻ വിവിധ വകുപ്പുകൾ പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണത്തിന് നടപടികൾ സ്ഥിരീകരിച്ചുവരുന്നത്. അവയിൽ ചിലത് ചുവവും ചേരുകുന്നു.

- വന്യജീവി (സംരക്ഷണം) നിയമം 1972 - (1983, 1986, 1991, 92, 93, 95, 98, 2002, 03 വർഷങ്ങളിൽ നടത്തിയ ഭേദഗതികളോടെ)
- ദ വാട്ടർ (പ്രിവേറ്റ് ആർട്ടി കൺസൾട്ടാൻസ് ഓഫ് പൊല്യൂഷൻ) ആകട്ട് 1984 (1998 ലെ ഭേദഗതിയോടെ)
- ദ വാട്ടർ (പ്രിവേറ്റ് ആർട്ടി കൺസൾട്ടാൻസ് ഓഫ് പൊല്യൂഷൻ) സൗം ആകട്ട് 1977 (1991, 2003 ലെ ഭേദഗതികളോടെ)
- ദ ഹോഡർ (കൺസൾറ്റേഷൻസ്) ആകട്ട് 1980 (1988, 1992, 2003 ലെ ഭേദഗതികളോടെ)
- ദ ഏയർ (പ്രിവേറ്റ് ആർട്ടി കൺസൾട്ടാൻസ് ഓഫ് പൊല്യൂഷൻ) ആകട്ട് 1981 (1987 ലെ ഭേദഗതിയോടെ)
- ദ ഏൽവിയോൺമെന്റ് (പ്രാട്ടക്സ്) ആകട്ട് 1986
- ദ ഏൽവിയോൺമെന്റ് (പ്രാട്ടക്സ്) റൂൾസ് 1986 (1991, 98, 99, 2001, 2003, 2004 ലെ ഭേദഗതികളോടെ)
- ദ പാസാധൻ ഫെസ്റ്റ് (മാനോജ്ഞമെന്റ് ആർട്ടി ഹാർഡിലിംഗ്) റൂൾസ് 1989, 96, 97, 99, 2000, 2001, 2003 ഭേദഗതികളോടെ)
- ദ മാനോജ്ഞകൾ, സാറ്റോഡേജ് ആർട്ടി ഇംപോർട്ട് ഓഫ് ഫാല്ഗൻ കെമിക്കൽസ് റൂൾസ് 1989
- ദ കോൺസിൽ റെഗുലേഷൻ നോട്ടിഫിക്കേഷൻ 1991 (1998, 1999, 2001, 2002, 2003 ലെ ഭേദഗതികളോടെ)
- ദ മാനോജ്ഞക്പർ, യൂഡ്, ഹാൻഡർട്ട്, എക്സ്പ്രസ്സ് ആർട്ടി സ്റ്റോറേജ് ഓഫ് ഫാല്ഗൻ മെട്രോ ഓർഗാനീസേഷൻ ആർട്ടി ഇന്റ്രെക്ലീവ് എംബിസ്യൂഷൻ ഓർഗാനീസേഷൻ ഓഫ് സെൽസ് റൂൾസ് 1989
- ദ ഏബാർഡേജാൺമെന്റ് ഇംപോർട്ട് ഓഫുസുമെന്റ് 1994 (1997, 2000, 2001, 2002, 2004 ലെ ഭേദഗതികളോടെ)
- ദ കെമിക്കൽ ആക്സിഡന്റ് സ് (എമ്രജൻസി പ്രാതിനിധി, പ്രിസ്ക്രിപ്റ്റന്റ് ആർട്ടി റാസ്പോൺസ് റൂൾസ് 1996)
- ദ ഏൽവിയോൺമെന്റ് പ്ലബിക് പ്രിയോംഗ് നോട്ടിഫിക്കേഷൻ 1997
- ദ ബാഡേം കെമിക്കൽ റെസ്റ്റ് (മാനോജ്ഞമെന്റ് ആർട്ടി ഹാർഡിലിംഗ്) റൂൾസ് 1998, 2000, 2003
- ദ റിക്രോസ്കിൾസ് പ്രാസ്റ്റിക്കൽ (മാനോജ്ഞക്പർ ആർട്ടി യൂഡേജ്) റൂൾസ് 1999 (2003 ലെ ഭേദഗതിയോടെ)
- ദ എൻപ്രോഫോൺമെന്റ് (സൈറ്റിംഗ് ഓഫ് ഇൻഡസ്ട്രിൽ പ്രോജക്ട് റൂൾസ് 1999)
- ദ നോയ് പ്രാല്യൂഷൻ (ബാഡേം ഇൻഡസ്ട്രിൽ ആർട്ടി കൺസൾട്ടാൻസ്) റൂൾസ് 2000 (2002 ലെ ഭേദഗതികളോടെ)
- ദ മുനിസിപ്പൽ സൌംഭിലേഷൻസ് (മാനോജ്ഞമെന്റ് & ഹാർഡിലിംഗ്) റൂൾസ് 2000
- ദ ബാധ്യാത്മകങ്ങൾ രബ്യവേഴ്സിറ്റി ആകട്ട് 2002 ആർട്ടി ദ ബാധ്യാത്മകങ്ങൾ രബ്യവേഴ്സിറ്റി റൂൾസ് 2004
- കേരള റിവർ ബാങ്ക് ഇംപോർട്ട് ആർട്ടി സാർവ്വ മെമ്പിംഗ് റബ്യുലേഷൻ ആകട്ട് (2001)
- ദ മോട്ടോർ ബഹിക്കിൾ ആകട്ട് 1939 (1986 ലെ ഭേദഗതിയോടെ)
- ദ പാസ്റ്റിക് ലയിസിലിംഗ് ഇൻഡസ്ട്രിൽ ആകട്ട് 1991
- ദ പസ്റ്റിക് പ്രാബിലിംഗ് ഇൻഡസ്ട്രിൽ ആകട്ട് 1991 (1992, 93 ലെ ഭേദഗതികളോടെ)

ഫോട്ടോ : സുനിൽ സഹാര

ആദ്യ സംസ്ഥാനങ്ങളിലേക്കാണ് കേരളം വന്നുവന്നുജീവി വിഭവങ്ങളുടെ പരിപാലനത്തിനും സംരക്ഷണത്തിനായി വന്നുവന്നുജീവി സംരക്ഷണത്തിനായി ഒട്ടരോ പരിശുമാദ്ധ്യം സർക്കാർ നടത്തി വരുന്നു.

3.3 പരിസ്ഥിതി മേഖലയിലെ ഗവേഷണ-വികസന പ്രവർത്തനങ്ങൾ ശക്തിപ്പെടുത്തുന്നതിന് സർക്കാർ കേരള ശാസ്ത്ര സാങ്കേതിക പരിസ്ഥിതി കൗൺസിൽ ലിന്റും സ്വയം ഭരണാവകാശമുള്ള ഒട്ടരോ ഗവേഷണ സ്ഥാപനങ്ങൾക്കും രൂപം നൽകിയിട്ടുണ്ട്. സെസ്റ്റർ ഫോർ എർത്ത് സയൻസ് സ്റ്ററ്റീസ്, ട്രോപ്പിക്കൽ ബോട്ടാണിക്കൽ ശാർഡിൻ & റിസർച്ച് സെസ്റ്റർ കേരള ഫോറസ്റ്റ് റിസർച്ച് ഇൻസ്റ്റിറ്യൂട്ട്, സെസ്റ്റർ ഫോർ വാട്ടർ റിസോഴ്സ് ബൈവലപ്പുമുൻ്റെ ആന്റ് മാനേജ്മെന്റ്, രാജിവ് ശാസ്ത്രി ഫോർ ബൈയാ ടെക്നോളജി, നാഷണൽ ട്രാൻസ്പോർട്ടേഷൻ ഫൂനിംഗ് ആന്റ് റിസർച്ച് സെസ്റ്റർ എന്റെജി ആന്റ് രൂതിൽ ടെക്നോളജി എന്നീവ അവധിയിൽപ്പെടുന്നു. സംസ്ഥാനത്തിനും സമൂഹത്തിനും പ്രയോജനപ്രമായ ഗവേഷണങ്ങൾക്ക് നേതൃത്വം നൽകാനാണ് ഇത്തരം ശാസ്ത്ര സ്ഥാപനങ്ങൾക്ക് രൂപം നൽകിയിരിക്കുന്നത്. പരിസ്ഥിതി പ്രശ്നങ്ങളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട നയത്തീരുമാനങ്ങൾ ശാസ്ത്ര സാങ്കേതിക മേഖലയുടെ വിവർജ്ജനപ്രവേശം ഉറപ്പിക്കുന്ന തരത്തിൽ 2002 തൊന്തരിൽ സംസ്ഥാന സർക്കാരിന്റെ ശാസ്ത്ര സാങ്കേതിക നയത്തിൽ ഭേദഗതി വരുത്തുകയുണ്ടായി. ഇതിനുപുറമെ വിവിധ സർവ്വകലാശാലാ വകുപ്പുകളും ഗവേഷണ കേന്ദ്രങ്ങളും ചില സന്നദ്ധ സംഘടനകളും പരിസ്ഥിതി സംബന്ധമായ കാര്യങ്ങളിൽ ഗവേഷണ വികസന പ്രവർത്തനങ്ങളിലേർപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

3.4 പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണ നിയന്ത്രണ പരിപാലന നടപടികൾ നടപ്പാക്കുന്നതിന് സംസ്ഥാന സർക്കാർ ഒരു എണ്ണവയോണമെന്റീൽ പൊതുക്കൾ പ്രോഗ്രാം ഫൂനിംഗ് കമ്മിറ്റിക്കും എണ്ണവയോണമെന്റീൽ പൊതുക്കൾ ടാങ്ക് ഫോർമാറ്റിനും രൂപം നൽകിയിട്ടുണ്ട്. നിർബന്ധയകമായ പരിസ്ഥിതി പ്രശ്നങ്ങളിൽ വിവർജ്ജനപ്രവേശം തേടുന്നതിനുള്ള കൂടിയാലേംപന്ന കൾക്ക് ടാങ്ക് ഫോർമാറ്റ് നേതൃത്വം നൽകുന്നു.

3.5 പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണ രംഗത്ത് പ്രവർത്തിക്കുന്ന സർക്കാരിതര സ്ഥാപനങ്ങളും സംഘടനകളുമായി വിവിധ പ്രശ്നങ്ങൾ ചർച്ചപ്രചയ്യുന്നതിന് കുടുതൽ ഉള്ളന്തു നൽകേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഇതിനും തന്നെ വിവിധ സർക്കാരേതര സ്ഥാപനങ്ങളും ബഹുജന സംഘടനകളുമായി ചേരുന്ന് പരിസ്ഥിതി ബോധ വർക്കേറ്റെന്നതിന് കാര്യമായ പരിശുമാദ്ധ്യം നടത്തിയിട്ടുണ്ട്. ഇതിന്റെയൊക്കെ ഫലമായി പരിസ്ഥിതി പ്രശ്നങ്ങളുണ്ടിപ്പെട്ടുണ്ട് ഉയർന്ന അറിവും അവബോധവുമുള്ള സമൂഹം എന്ന നില കൈവരിക്കാൻ നമുക്ക് സാധിച്ചു.

3.6 ജലവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട പരിസ്ഥിതി പ്രശ്നങ്ങളെ തരണം ചെയ്യുന്നതിനും ജലവിഭവത്തിന്റെ സുസ്ഥിര പരിപാലനം ഉറപ്പാക്കുന്നതിനുമായി സംസ്ഥാന സർക്കാർ സുരക്ഷിതമായ കൂട്ടിവെള്ളുള്ള ലഭ്യമാക്കുക എന്ന പ്രാമാർക്ക ലക്ഷ്യത്തോടെ ഒരു സംസ്ഥാന ജലനയം ആവിഷ്കരിച്ചുട്ടുണ്ട്.

3.7 സംസ്ഥാനത്തിന്റെ സവന്നമായ ജൈവ വൈവിധ്യം

ഡോക്യുമെന്റുമുണ്ട് ചെയ്യുന്നതിനും സംരക്ഷിക്കുന്നതിനും സുസ്ഥിരമായ ഉപയോഗം ഉറപ്പുവരുത്തുന്നതിനുമായി 2002 ലെ ബയോളജിക്കൽ ബൈവേഴ്സിറ്റി ആകട്ടും 2004 ലെ ബയോളജിക്കൽ ബൈവേഴ്സിറ്റി ചട്ടങ്ങളും പ്രകാരം 2005 ലെ കേരളം കേരള സ്റ്റേറ്റ് ബയോ ബൈവേഴ്സിറ്റി ബോർഡ് രൂപവൽക്കരിക്കുകയുണ്ടായി. എല്ലാ തദ്ദേശവാസിയാംഡരാം സ്ഥാപനങ്ങളിലും ബയോ ബൈവേഴ്സിറ്റി മാനേജ്മെന്റ് കമ്മിറ്റികൾ രൂപവൽക്കരിക്കുന്നതിൽ കുന്നതിന് ബോർഡ് നേതൃത്വം നൽകുന്നു. ഈ കമ്മിറ്റികൾ ഓരോ പ്രദേശത്തെയും ജൈവസസ്യത്തുകൾ കൾക്ക് കണ്ണം കുണ്ടായിരിക്കുന്നതി ജനകീയ ജൈവവൈവിധ്യ രജിസ്ട്രേറുകൾ തയ്യാറാക്കുകയും വാൺജീവിവശ്വത്തിൽ ജൈവ സസ്യത്തുകൾ വിനിയോഗിക്കുന്നത് നിയന്ത്രിക്കുന്നതിനുള്ള ജൈവവൈവിധ്യപരിപാലന പദ്ധതി കൾക്ക് രൂപം നൽകുകയും ചെയ്യും.

3.8 ജനങ്ങളും സജീവ പക്ഷാളിത്തത്തോടെ സമൂഹത്തിന്റെ അടിത്തട്ടിൽ പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണ പ്രശ്നങ്ങൾക്ക് കൈകാര്യം ചെയ്യാം എറ്റവും മലപ്രദമായ വികേന്ദ്രീകൃത സംവിധാനമാണ് ഇന്ന് നിലവിൽ വന്നിരിക്കുന്ന ത്രിതല പദ്ധതി പദ്ധതിയായും ജൈവവൈവിധ്യപരിപാലന കേരളത്തിലെ ജനകീയാസുത്രണത്തിൽ പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണ ത്രിന്റെ പ്രാധാന്യത്തക്കുറിച്ചുള്ള അവബോധം ജനങ്ങളിൽ ഉള്ളടിയുറുപ്പിക്കാൻ കേരളത്തിലെ ജനകീയാസുത്രണപ്രക്രിയ ഏറ്റരി സഹായിച്ചു. ചില പദ്ധതിയായിരുന്നു ജൈവവൈവിധ്യ തോട്ടങ്ങളും പക്ഷി സങ്കേതങ്ങളും സ്ഥാപിക്കാൻ മുൻ്നേക്കു എടുത്തു. സ്റ്റോക്ക് തലത്തിൽ നീർത്തട്ടായിപ്പറ്റി മാസ്റ്റൂർ സ്റ്റോക്ക് തയ്യാറാക്കുന്നതു വലിയൊരു പരിശുമാദ്ധ്യം ഇപ്പോൾ നടന്നുവരികയാണ്. സുസ്ഥിരവും തുല്യതയിലെ ഡിപ്പാർട്ട്മെന്റുകൾ കാല കാഴ്ചപ്പാട് സ്വരൂപിക്കാൻ ഈ സംരംഭം വരീയൊരുക്കും.

3.9 പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണത്തിന് ഇന്ന് വിവിധ തലങ്ങളിൽ നടന്നുവരുന്ന പരിശുമാദ്ധ്യൾ, അവ എത്ര ചെറിയ തോതിലുണ്ടാക്കിയില്ലോ ഏറ്റരോ പ്രസക്തമാണ്. എന്നാൽ സുസ്ഥിര വികസനം യാമാർത്ത്യമാക്കുന്നതിന് ഇന്ന് വിവിധ മേഖലകളിൽ നടന്നു വരുന്ന പ്രവർത്തനങ്ങളുടെ ഏകോപനം ഉൾപ്പെടെ ഒട്ടരോ നടപടികൾ ഇന്നിയും ആവശ്യമായി വന്നിരിക്കുന്നു.

പരിസ്ഥിതി പരിപാലനത്തിൽ തദ്ദേശരേണ 4.4
സ്ഥാപനങ്ങളെ കുടുതൽ ശാക്തീകരിക്കേണ്ടതുണ്ട്.

പരിസ്ഥിതി നയം 2007

4. ലക്ഷ്യങ്ങൾ

ഈ നയത്തിൽ പ്രധാന ലക്ഷ്യങ്ങൾ ചുവടെ ചേർക്കുന്നു. കേരളം ഇന്നാണ്മുഖികരിക്കുന്ന പാരിസ്ഥിതിക വെള്ളുവിളികൾ കണക്കിലെടുത്താണ് ഈ ലക്ഷ്യങ്ങൾ രൂപപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നത്. അതിനാൽ കാലക്രമത്തിൽ ഇതിന് പരിസ്ഥാമം സംബന്ധിക്കാം.

4.1 വിഭവങ്ങളുടെ പരിരക്ഷ ഉറപ്പുക്കൾ; ജൈവ ജാതികൾ, ആവാസമ വ്യവസ്ഥ, ജൈവ സമ്പത്തുകൾ എന്നിവയുശ്രദ്ധീകരണ സംഘാന്തരിക്കുന്നതിൽ ഏല്പ്പാ പ്രക്രിയ.

4.2 വിഭവങ്ങളുടെ തുല്യലഭ്യതയും സുസ്ഥിരതയും ഉറപ്പുക്കൾ പ്രക്രിയ വിഭവങ്ങളെ ആശയിച്ച് ജീവിക്കുന്ന സമൂഹത്തിലെ ഏറ്റവും ദരിദ്രയുശ്രദ്ധീകരണ ഏല്പാ വിഭാഗം ജനങ്ങൾക്കും വിഭവങ്ങളുടെ തുല്യവും നീതിപൂർവ്വക്വയുമായ ലഭ്യത ഉറപ്പുവരുത്തുകയും ജനങ്ങളുടെ ഇപ്പോഴും ഭാവിയിലുമുള്ള ആവശ്യങ്ങൾ നിർവ്വഹിക്കാൻ സഹായകമാംവിധം പ്രക്രിയ വിഭവങ്ങളുടെ സുസ്ഥിര ഉപയോഗം കുറിക്കിക്കുകയും ചെയ്യുക.

4.3 പാരിസ്ഥിതിക വിഭവ വിനിയോഗം കാര്യക്ഷമമാക്കൽ ഉല്പാദനക്ഷമതയ്ക്ക് ആനുപാതികമായി പ്രക്രിയ വിഭവങ്ങളുടെ ഉപയോഗം കുറച്ച് പാരിസ്ഥിതികാശ്വാത്രങ്ങൾ ലഭ്യകരിക്കുന്നതിന് പ്രക്രിയ വിഭവവിനിയോഗം കാര്യക്ഷമമാക്കുക.

പുനരുജ്ജീവന, നവീകരണ പ്രവർത്തനങ്ങൾ ജീവബന്ധ നിലനിൽപ്പിന് ആധാരമായ വായു, വെള്ളം, മണ്ണ്, ജൈവസാമ്പത്തുകൾ എന്നിവയ്ക്ക് സംബന്ധിച്ചിരിക്കുന്ന അപചയങ്ങൾ ലഭ്യകരിക്കുന്നതിനും ഭാവിയിൽ കുടുതൽ ഭോഷങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കാതിരിക്കുന്നതിനും അനുയോജ്യമായ പുനരുജ്ജീവന / നവീകരണ നടപടികൾക്ക് രൂപം നൽകുക.

പാരിസ്ഥിതിക പ്രത്യാഖാതങ്ങൾ : പാരിസ്ഥിതിക പ്രത്യാഖാതങ്ങൾ പരമാവധി ഒഴിവാക്കി വികസന പ്രവർത്തനങ്ങൾ ശരിയായി നടപ്പാക്കുന്നുവെന്ന് ഉറപ്പുവരുത്തുക, സാമ്പത്തിക-സാമ്പാദിക പുരോഗതി കായുള്ള വികസന പ്രവർത്തനങ്ങളുടെ നയം, പദ്ധതികൾ, പരിപാടികൾ എന്നിവയിൽ പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണം ഒരു മുഖ്യപ്രാഥകമായി സന്നിവേശി പ്പിക്കുക.

4.6 പാരിസ്ഥിതിക സംഭരണം : പ്രക്രിയ വിഭവ പരിപാലന അനിന്നും വിനിയോഗത്തിലും സംഭരണാനിലയിൽ തന്ത്രജീവന്മാരിൽ (സൂതാരൂത, യുക്തി, ചിന്ത, ഉത്തരവാദിത്തം, സമയലാഡം, ചെലവുചൂരുക്കൽ, പകാളിത്തം) അനുവർത്തിക്കുക..

വിഭവസമാഹരണം : പ്രക്രിയ വിഭവ സംരക്ഷണത്തിന് പ്രാദേശിക സമൂഹങ്ങൾ, പൊതുസർമ്മാപനങ്ങൾ, ഗവേഷകൾ, അക്കാദമിക സമൂഹം, നിക്ഷേപകൾ തുടങ്ങിയ വിവിധ വിഭാഗം ജനങ്ങളുടെയും സ്മാപനങ്ങളുടെ പകാളിത്തത്തേന്തോടെ സാമ്പത്തികം, സാങ്കേതികം, മാനേജ്മെന്റ് വെദ്ദഗ്രംഡം, നാടകിവുകൾ, സാമൂഹിക മുലയനം തുടങ്ങിയ വിവിധതരം വിഭവങ്ങൾ സമാഹരിക്കുക.

കേരള റൈറ്റ് ഫെഡറേഷൻ-രജിസ്ട്രേഷൻ ഫോർമാൾ,
പ്രജാമുക്ക്, പട്ട പി.എ., തിരുവനന്തപുരം-24

വരയും വരിയും

“എം.എസ്. വിജയൻ പോയതുതോളം ഞാൻ പോയില്ല”

റഫീപ് അഹമ്മദ്

സുകമാർ അശീക്കോട്

